

Lintuhavaintoja Pielisjärven länsipuolella olevalta vedenjakaja-alueelta kesinä 1933 ja 1935.

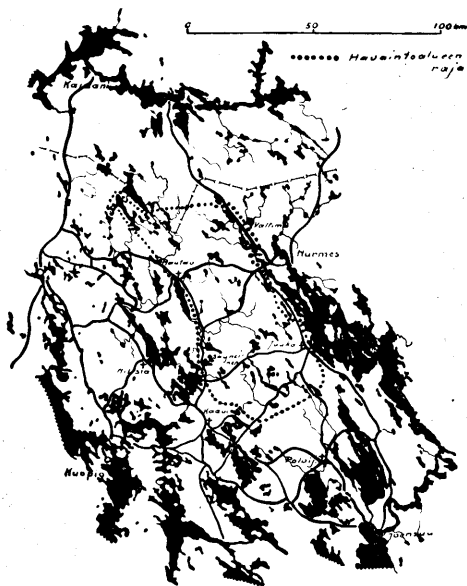
ONNI LUMIALA ja PASI A. LEHMUSLUOTO.

Seuraavat havainnot, jotka allekirjoittaneet ovat tehneet etupäässä Juuan (J.), Kaavin (K.), Säyneisen (Sä.), Rautavaaran (R.), Nurmeksen (N.), Valtimon (V.) ja Sotkamon (S.) pitäjien alueella yllämainittuina vuosina, on kerätty muitten tutkimustöitten ohella, joten ne monessa kohdin voivat olla puutteellisia. Kun tältä alueelta kuitenkin on julkaistu sangen vähän tietoja, lie ne paikallaan esittää havainnot pääpiirteissään.

Alueen kallioperä on suurimmaksi osaksi graniittien ja gneisien muodostama; vain etelästä tunkeutuu huomattavampi emäksisten kivilajien kieleke alueelle. Maisemalle luonteenomaisia ovat enimmäkseen suuntaan NW-SE kulkevat vaarat, jotka suurimmaksi osaksi ovat moreenin peittämiä. Seutu on harvaanasuttua (viljeltyä maata on N:n, K:n, J:n pitäjissä 5—10 % ja R:n pitäjissä 0—5 %) ja enimmäkseen metsien peittämää. Metsät ovat jokseenkin yksinomaan havumetsiä, joissa kuusi on yleensä valtapuuna; vain ete-

lässä on puhtaampia lehtoja. Alue on vahvasti soistunutta (vrt. GRANO'n „Rautavaaran suoseutu“¹⁾). Yleisimpiä ovat korpi- ja rämetyytit, suuremmat nevat rajoittuvat alueen pohjoisosiin.

Vesistöjä on alueella verrattain niukasti; vain jotkut karut järvet, suolammet ja purot tuovat vaihtelua muuten yksitoikkoiseen maisemaan, mutta ne eivät sannottavammin kykene tarjoamaan vesilinnuille elinmahdollisuuksia. Tämän johdosta onkin vesilintufauna sekä laji- että yksilököyhä.



¹⁾ J. G. GRANO, Suomen maantieteelliset alueet. Porvoo 1932.. S. 80.

1. *Corvus c. corax* L. — 20. VII. 35 useampia ex. Hiirenjärvi (R.) P. L.²⁾, 1. VIII. 35 2 ex. Palojärvi (R.) O. L.
2. *Corvus corone cornix* (L.) — Yleinen asutuskeskusten läheisyydessä, mutta esiintyi vähälukuisena harvaanasutuilla seuduilla puuttuen jokseenkin kokonaan asumattomilta seuduilta.
3. *Pica pica fennorum* Lönnb. — Noudattaa esiintymisessään samoja sääntöjä kun edellinenkin.
4. *Garrulus g. glandarius* (L.) — Tavattiin harvalukuisesti koko alueella.
5. *Perisoreus i. infaustus* (L.) — Esiintyy suurimmalla osalla havainto-alueetta, mutta puuttuu eteläosasta melkein kokonaan. Eteläisin havainto oli 6—7. VI. 35 2 ex. (pesivänä) Tahkovaara, Polvijärvi (J.) O. L.
6. *Sturnus v. vulgaris* L. — Yksi pesimishavainto alueelta: 24. V. 35 pari pesäpöntöllä, Savikylä (N.) O. L.
7. *Pyrrhula p. pyrrhula* (L.) — Yleinen ja joks. runsas koko alueella.
8. *Loxia c. curvirostra* L. — Yleinen.
9. *Carduelis spinus* (L.) — Yleinen ja runsas koko alueella.
10. *Carduelis l. linaria* (L.) — 26. VIII. 35 n. 100 ex. rämeellä, Sierransalo (R.) P. L.
11. *Fringilla c. coelebs* L. — Yleinen ja hyvin runsas.
12. *Fringilla montifringilla* L. — Koko alueella, mutta ei erityisen yleisenä.
13. *Passer d. domesticus* (L.) — Liittyy esiintymisessään vanhempiin taloihin, puuttuen kokonaan nuoremmilta asutuksilta.
14. *Emberiza c. citrinella* L. — Yleinen ja jokseenkin runsas.
15. *Emberiza hortulana* L. — 23. V. 35 1 ex. Juuka kk. O. L., 24. V. 35 1 ex. Kuokkaskoski (N.) O. L., 20. VII. 35 2 ♂♂, Viitaniemi (Sä.) O. L.
16. *Emberiza rustica* Pall. — Yleisempänä ja runsaammin alueen keskijä pohjoisosissa. 4. VII. 35 pesä mättäällä pienen kuusen juurella, munia 4 (tuor.), Tiitilänmäki (R.) P. L.
17. *Alauda a. arvensis* L. — Tavattiin jokseenkin yleisenä viljelyksillä.
18. *Anthus t. trivialis* (L.) — Yleinen ja runsas.
19. *Anthus pratensis* (L.) — Harvalukuisena nevoilla alueen pohjoisosissa.
20. *Motacilla a. alba* L. — Kivikkoisilla rannoilla ja asumusten läheisyydessä. 19. VII. 35 pesä kaatuneen kuusen juurien muodostamassa kolossa n. 80 sm. korkeudella maasta, munia 6, Hiirenjärvi (R.) P. L., 10. VII. 35 pesä nevan reunalla ojan pientareella kannon alla, siinä 5 melkein lentokykystä poikasta, Herrasensuo, Alaluosta (R.) O. L.
21. *Motacilla flava* L. — Pesii jokseenkin yleisenä viljelyksillä ja nevoilla.
22. *Certhia f. familiaris* L. — 18. VI. 35 2 poikuetta, Tiitilänmäki (R.) P. L., 7. VI. 34 1 ex. Tahkovaara, Polvijärvi (J.) O. L.
23. *Parus m. major* L. — Harvalukuisena alueella.

²⁾ P. L. = Pasi Lehmusluoto, O. L. = Onni Lumiala.

24. *Parus a. ater* L. — Harvinainen.
25. *Parus c. cristatus* L. — Yleinen koko alueella.
26. *Parus atricapillus borealis* Selys. — Hyvin yleinen.
27. *Regulus r. regulus* (L.) — Yleinen.
28. *Bombycilla garrulus* (L.) — 16. VII. 35 4 ex. Tiitilänmäki (R.) P. L., 19. VII. ja 20. VII. 35 us. ex. Tiitilänmäki (R.) P. L., 31. VII. 35 3 ex. Palojärvi (N.) O. L.
29. *Muscicapa s. striata* (Pall.) — Jokseenkin yleinen, etenkin soitten reunamilla.
30. *Muscicapa h. hypoleuca* (Pall.) — Pesii siellä täällä koko alueella, eteläosissa paikoitellen jokseenkin yleisenä.
31. *Phylloscopus trochilus* (L.) — Hyvin yleinen.
32. *Phylloscopus collybita abietina* (Nilss.) — Yleinen.
33. *Sylvia c. communis* Lath. — Jokseenkin harvinaisena etupäässä viljelysten läheisyydessä.
34. *Sylvia borin* (Bodd.) — Alueen pohjoisosissa harvinainen. Tavattu Hiirenjärvellä (R.) P. L., Rautavaaralla, O. L. ja Alaluostalla (R.) O. L. Eteläosan lehdossa jonkunverran yleisempi.
35. *Sylvia c. curruca* (L.) — 24. V. 35 1 ex. Kuokkastenkoski, Savikyly (N.) O. L., 3. VII. 35 1 ex. Tahkovaara, Polvijärvi (J.) O. L.
36. *Turdus pilaris* L. — 24. V. 35 pieni parvi, Kuokkastenkoski, Savikyly (N.) O. L., 7. VI. 35 1 ex. Polvijärvi (J.) O. L., 20. VII. 35 1 ex. Pärnäsenmäki (R.) P. L., 1. VIII. 35 muutamia ex. Palojärvi (N.) O. L.
37. *Turdus v. viscivorus* L. — Yleinen koko alueella. 7. VII. 35 pesä kuusen oksahangassa n. 4 m. korkeudella, munia 3 (tuor.), Hiirenjärvi (R.) P. L., 8. VI. 34 pesä männynssä n. 2 m. korkeudella, 4 melkein lentokykyistä poikasta, Halivaara (J.) O. L.
38. *Turdus ph. philomelos* Brehm. — Koko alueella yhtä yleinen kuin edellinen laji.
39. *Turdus musicus* L. — Esiintyy harvalukuisena.
40. *Oenanthe oe. oenanthe* (L.) — Tavattiin pienimmillään asumuksilla. 10. VII. 35 pesä kivirauniossa, siinä 5 melk. lentokykyistä poikasta, Kumpula, Alaluosta, (R.) O. L.
41. *Saxicola r. rubetra* (L.) — Harvalukuisena viljelysmailla ja soitten reunoilla koko alueella.
42. *Phoenicurus ph. phoenicurus* (L.) — Yleinen. Mieluisimpia oleskelupaikkoja näyttivät olevan keloiset rämeet. 7. VII. 35 pesä tuulen kaataman kuusen kannossa n. 30 sm. korkeudella, pesässä 5 keskikokoista poikasta, Hiirenjärvi (R.) P. L.
43. *Erithacus r. rubeculus* (L.) — Yleinen varsinkin alueen eteläosassa.
44. *Luscinia s. suecica* (L.) — 23. V. 35 1 ex. (todennäk. muuttava) Losomäki (Sä.) O. L.
45. *Troglodytes t. troglodytes* (L.) — Jokseenkin harvinainen.
46. *Hirundo r. rustica* L. — Yleinen.
47. *Delichon u. urbica* (L.) — Jokseenkin yleinen. 1. VIII. 35 useissa pesissä vielä melken lentokykyiset poikaset, Palojärvi (N.) O. L.

48. *Apus a. apus* (L.) — Jokseenkin yleinen soiden soiden reunamilla.
49. *Dryobates m. major* (L.) — Yleinen.
[*Dryobates m. minor* (L.) — 25. V. 35 1 ex. Kumpunen (Nilsia) O. L.]
50. *Dryobates l. leucotus* (Bechst.) — 14. VII. 35 2 ex. Palopuro, Hiirenjärvi (R.) P. L.
51. *Picoides t. tridactylus* (L.) — 29. VIII. 35 1 ex. Hiirenjärvi, (R.) P. L.
52. *Dryocopus m. martius* (L.) — Yleinen. 7. VI. 34 pesä haavassa, n. 10 m. korkeudella, pesässä melkein lentokykyiset poikaset, Tahkovaara, Polvijärvi (J.) O. L.
53. *Iynx t. torquilla* L. — 23. V. 35 1 ex. Juuka kk. O. L., 17. VII. 35 1 ex. Losomäki (Sä.) O. L.
54. *Cuculus c. canorus* L. — Yleinen. Saapui v. 1935 toukokuun puolivälissä (Sä., paikkakuntalaisten tiedon mukaan) ja lopetti kukuntansa n. 17. VII. O. L.
55. *Asio o. otus* (L.) — 24. V. 35 2 ex. Juuka kk. O. L.
56. *Glaucidium p. passerinum* (L.) — 10. VII. 35 1 ex. korvessa, Kumpula, Alaluosta (R.) O. L.
57. *Strix a. aluco* L. — 3. VII. 35 1 ex. Koppelo (V.) P. L.
58. *Falco p. peregrinus* Tunst. — Pesinyt maist. A. Reinikaisen tiedonannon mukaan Rautavaaralla v. 1935.
59. *Falco s. subbuteo* L. — 23. VI. 35 1 ex. Hiirenjärvi (R.) P. L.
60. *Falco t. tinnunculus* L. — Harvinainen kulttuurin seuralaisena.
61. *Aquila ch. chrysaëtus* (L.) — Pesinyt v. 1932 Petäjäkosken ja Hiivenvaaran välisellä salolla (paikkakuntalaisten ilmoituksen mukaan).
62. *Buteo vulpinus intermedius* Menzb. — Verrattain yleinen ja tavattiin mm. nevoilla kaukana viljelysseuduiltakin.
63. *Accipiter g. gentilis* (L.) — 16. VI. 35 pesä kuudessa n. 6 m. korkeudella, pesässä 1 poikanen, Turula, Hiirenjärvi (R.) P. L.
64. *Accipiter n. nisus* (L.) — 3. VII. 33 poikue lennossa, Jyrkänkосki, (Sankajärvi) O. L., 8. VIII. 35 poikue lennossa, Pajukосki, (V.) P. L.
65. *Pernis a. apivorus* (L.) — 23. VIII. 35 1 ex. Turula, Hiirenjärvi (R.) P. L.
66. *Pandion h. haliaëtus* (L.) — Pesinyt v. 1933 Ukonjärven rannalla, Petäjäkoski (S.), paikkakuntalaisten ilmoituksen mukaan.
67. *Anser f. fabalis* (Lath.) — Pesinyt v. 1933 paikkakuntalaisten ilmoituksen mukaan Ukonjärven, Petäjäkoski (S.), lähistöllä ja v. 1935 Tuomaanlammen rannalla (R.).
68. *Anas p. platyrrhyncha* L. — Esiintyy jokseenkin harvinaisena.
69. *Anas c. crecca* L. — Jokseenkin yleinen. 28. VI. 35 untuvapoikue Juuanjärven, Polvikylä (J.) O. L. ja 26. VII. 35 2 miltei täysikasvuista poikasta pienessä suolammassa, Vesivaara (J.) O. L.
70. *Nyroca f. ferina* (L.) — 8. VIII. 35 1 ex. Jokilampi (V.) P. L.
71. *Bucephala c. clangula* (L.) — Jokseenkin yleinen. 19. VII. 33 keskenkasvuiset poikaset suolammassa, Myhkyrinmäki (R.) O. L., 13. VII. 35 ♀ + 8 poikasta, Keyretinjärvi (R.) P. L.

72. *Podiceps auritus* (L.) — 31. VII. 35 1 ex. Palojärvessä (N.) O. L.
73. *Colymbus a. arcticus* L. — Pesii suuremmissa kivikkorantaisissa järvissä.
74. *Colymbus stellatus* Pontopp. — 24. VI. 35 pesä pienellä mätäsaaarekkeella, munia 2, Joutenuslampi (R.) P. L.
75. *Tringa nebularia* (Gunn.) — Jokseenkin yleinen nevojen reunoilla ja rämeillä.
76. *Tringa ochropus* L. — 20. VI. 35 1 ex. Pärnäsenlampi (R.) P. L.
3. VII. 35 1 ex. Tahkovaara, Polvijärvi (J.) O. L.
77. *Tringa glareola* L. — Siellä täällä yli alueen.
78. *Tringa hypoleuca* L. — Useimmissa järvissä ja puroissa.
79. *Numenius a. arquata* (L.) — Jokseenkin harvinainen.
80. *Scolopax r. rusticola* L. — 5–6. VI. 35 1 ex. Tahkovaara, Polvijärvi (J.) O. L.
81. *Capella g. gallinago* (L.) — 21. VII. 33 1 ex. Korpimäki (R.) O. L.
7. VI. 35 2 ex. Polvijärvi (J.) O. L.
82. *Grus g. grus* (L.) — Pesii suuremmilla nevoilla. 20. VII. 33 poikue, Myhkyrinmäki (R.) O. L., 22. VI. 35 pesä rämeellä, munia 2, Heposuo, (R.) P. L.
83. *Lagopus l. lagopus* (L.) — Yleinen.
84. *Lyrurus t. tetrrix* (L.) — Yleinen.
85. *Tetrao u. urogallus* L. — Yleinen.
86. *Tetrastes b. bonasia* (L.) — Hyvin yleinen.
- Näiden havaintojen lisäksi on vuonna 1934 tehdyllä retkeilyllä tavattu kaksi luettelosta puuttuvaa lajia:
87. *Erythrina e. erythrina* (Pall.) — 8. VI. 34 1 ex. Polvijärvi (J.) O. L. (vrt. ANTTI REINIKAINEN, Lintuhavaintoja Pohjois-Savosta. Ornis Fennica 1935, s. 81).
88. *Phylloscopus s. sibilatrix* (Bechst.) — 7. VI. 34 1 ex. Juuanvaara, Polvijärvi (J.) ja 8. VI. 34 muutamia ex. Halivaara (J.) O. L.

Edelläesitetyt havainnot osoittavat verraten selvästi karun luonnon vaikutusta linnuston kokoomukseen. Verrattaessa tätä jonkun toisen vastaavan vedenjakajaseudun linnustoon, esim. Suomen selän, on yhtäläisyys silmiinpistävä.

Pohjoisia lajeja havaintoalueella ovat mm. kuukkeli, järri-peippo, tilhi, pohjansirkku, kolmivarvastikka, metsähanhi, valkoviklo ja liro. Nämä lajit esiintyvät paria lukuunottamatta myös Suomenselän eteläosassa O. CAJANDERIN ym. mukaan, vaikka niiden esiintymisalue ei olekaan siellä yhtenäinen¹⁾.

¹⁾ Ks. esim. O. CAJANDER, Einige Hauptzüge der regionalen Verteilung der Brutvogelfauna . . . Ornis Fennica 1934, N:o 2. — O. CAJANDER, Eräitä piirteitä takamaa- ja erämaaseutujen pesimälinnustosta . . . Ornis Fennica 1935, N:o 1. — P. LEHMUSLUOTO, Havaintoja Korkeakosken hoitoalueen linnustosta. Luonnon Ystävä 1935, N:o 3.

Havaintoalueellamme voi sensijaan huomata selvästi yhtenäisemmän pohjoisten lajien pesimäalueen, jonka voi katsoa alkavan Juuan pit. Kajoon- ja Juuanjärvistä sekä ulottuvan tästä avautuvana sektorina pitkin vedenjakajaa pohjoista kohti. Tämän pesimäseudun eteläosasta puuttuvat vielä muutammat pohjoiset lajit (esim. metsähänhi) toisten esiintyessä vähälukuisina (esim. kuukkeli ja pohjansirkku), mutta jo Rautavaaran seuduilla alkaa linnustossa näkyä selvä pohjoinen leima (täältä tilihavainnot). Pohjoisten lajien lisäksi tapaa täällä runsaasti lajeja, jotka näkee O. CAJANDERIN takamaa- ja erämaaseutujen pesimälinnuston tyyppiluettelossa (esim. korppi, niittykirvinen, kulorastas, metsäviklo ja kurki).

Tähän samankaltaisuuteen on todennäköisesti syynä seutujen suuri yhtäläisyys etenkin mitä karuuteen tulee. Ovathan nämä molemmat alueet juuri keskisen Suomen eniten soistuneita ja kasvilisuutensakin puolesta köyhimpiä. Pielisjärven länsipuolisella vedenjakajalla on samoinkuin Suomenselän eteläosissakin pieniä lehtoalueita (täällä dolomiittikalkin ym. emäksisten kivilajien vaikutuksesta), mutta niiden merkitys näyttää supistuvan verrattain vähiin. Eteläisten lintulajien lukumäärä on täällä nimittäin huomattavasti pienempi kuin Suomenselän eteläosassa, jopa pienempi kuin Kuopion, Kaavin ja Joensuun²⁾ seuduissa. Täten puuttuu täältä mm. kokonaan vihreäpeippo; vihreäkerttua on tavattu erittäin niukasti huolimatta Niinivaaran, Halivaaran, Juuanvaaran, Losomäen ym. harvinaisen rehevistä lehdosta.

Kulttuurilinnustossa on näkyvissä selviä säännönmukaisuuksia. Kiinteästi kulttuuriin sidotut lajit esiintyvät melkein yksinomaan vanhojen kylien tai talojen yhteydessä, siitä vähemmän riippuvat elävät rinnan todennäköisillä alkuperäisillä pesimäpaikoillaan ja kulttuurin yhteydessä. Täten on esim. varpusta tavattu Jyrkänkoscella keskellä vedenjakajaa kaukana varsinaisista asutuskeskuksesta (entinen tehdaslaitos), Losomäessä (vanha asutuskeskus) ja Polvijärvellä (samoin). Harakka ja varis esiintyvät jokseenkin samoin, tullen kuitenkin toimeen yleensä siellä, missä on hieman vanhempia ja suurempia viljelmiä. Kiuru ja kivitasku näyttä-

²⁾ A. PYNNONEN, Mitteilungen über die Vögel Nordkareliens. Ann. Soc. Zool. - Bot. Fennicae Vanamo T. 8.

M. JAUHAINEN, Kaavin kirkonkylän ja sen lähimmän ympäristön linnusto vv. 1923—1933. Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistyksen julkaisuja 1935 B, 1, N:o 6.

vät viihtyvän jokseenkin pientenkin asumuksien pelloilla ja haaraksestä räystäspääsky näyttävät kuuluvan uudisraivaustenkin linnustoon. Eteläisluontoiset, kulttuuriaukeamain yhteydessä tavattavat lajit eivät yleensä uskaltaudu vedenjakajalle (kottarainen, peltosirkku, punavarpuinen, hernekerttu, käenpiika ym.); niistä onkin havaintoja vain alueen reunaosista.

Monet etelä-Suomessa kulttuuriseuralaisina esiintyvät lajit näyttävät täällä melkein mieluummin elävän ihmisestä riippumattomina, esim. keltavästäräkki, harmaasiippo, kirjosieppo pensastasku ja leppälintu. Keltavästäräkkiä voi tavata parikymmentä paria samalla suursaranevalla (Hirvimäki, R.), sensijaan että sitä lähikylässä on vain muutamia pareja viljelysten lähellä. Harmaasiippo, kirjosieppo ja tervapääsky näyttävät kuuluvan soiden rämereunustan kelojen kanssa yhteen, samoin pensastaskun tapaa usein nevojen ja rämeiden liittymisvyöhykkeessä. Tervapääskyä ei sensijaan ole tavattu missään rakennuksiin pesivänä. (Pesäpöntöt puuttuvat alueelta melkein täydelleen). Leppälinnun tapaa pesivänä paitsi asumusten yhteydessä ehkä yleisemminkin korpien ja rämeiden reunamilla.

Kulttuurilinnuston tutkiminen tarjoaisi täällä verrattain kiitollisen aiheen. Asutuksen nuoruudesta ja vanhojen paikkakuntalaisten hyvästä lintutuntemuksesta johtuen on usein mahdollista todeta, koska kulttuuriseuralaiset ovat kullekin seudulle saapuneet. Näiden, etupäässä tavallaan pistokokeina tehtyjen havaintojen tarkoituksena on kuitenkin vain suurpiirteisen yleiskuvan aikaansaaminen eikä syy-yhteyksien selvittäminen.

Tiedonantoja.

Eräitä lintuharvinaisuuksia Viipurin seudulta.

Carduelis flavirostris (L.). 13. I. 1935 näin retkeilytoverini K. Itkosen kanssa yksinäisen keltanokkahempon Havin tehdasalueen lähetyvillä ruokailemassa ruderaattikasvustoissa, jotka olivat pääasiassa *Artemisia vulgarista*. Tarkastelin lintua voimakkaalla prismakiikarilla aivan läheltä, joten lajin tyypillinen väritys oli selvästi todettavissa. Yksilön kutsuääni oli kuiva kaksiosainen du-du du-du, ehkä hiukan „kuivempi“ kuin *C. cannabinan* vastaavanlainen ääntely. — Samalla mainittakoon, että lajia on tavattu jo kerran aikaisemmin Viipurissa, nimittäin M. v. Wright 19. I. 1846 (vrt. esim. KIVIRIKKO: Suomen Linnut I s. 165).